

Rozsudek Nejvyššího soudu

ze dne 25. listopadu 2003, sp. zn.: 30 Cdo 888/2002

Podstatou leasingové smlouvy je pronájem konkrétní věci na předem stanovené období a za dohodnuté splátky, přičemž součástí smlouvy bývá i ujednání o možnosti koupi pronajaté věci. Finanční leasing dlouhodobě a za úplatu převádí na nájemce nejen veškerá užívací práva k předmětu leasingu, ale i povinnosti spojené s péčí o předmět leasingu a rizika s užíváním věci v rozsahu stanoveném smlouvou. Pro posouzení obsahu smluvního ujednání o nákladech spojených s leasingem je proto nezbytné zjištění obsahu leasingové smlouvy a to nejen v části upravující vztahy mezi konkrétními účastníky, ale i v části všeobecných smluvních podmínek leasingu, poskytovaného leasingovou společností, pokud jsou tyto všeobecné smluvní podmínky nedílnou součástí smlouvy.

Rozsudek
Nejvyššího soudu

ze dne 25. listopadu 2003, sp. zn.
30 Cdo 888/2002

Z odůvodnění.

Okresní soud vypořádal bezpodílové spoluvlastnictví manželů zaniklé rozvodem manželství účastníků; žalobkyni přidělil věci uvedené pod pol. A) 1) - 31) v úhrnné ceně 1,850.505,- Kč, žalovanému věci pod pol. B) 1) - 28) v úhrnné ceně 760.630,- Kč (výrok I) rozsudku) a žalobkyni uložil, aby žalovanému zaplatila na vypořádání podílu 311.244,50 Kč (výrok II) rozsudku). Rozhodl rovněž o poplatkové povinnosti účastníků, o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky navzájem a vůči státu (výrok III-VI rozsudku). Soud vycházel ze zjištění, že manželství účastníků uzavřené dne 27.4.1974 bylo rozvedeno ku dni 30.11.1995 a že se účastníci nedohodli na vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví. Výsledky provedeného dokazování vzal za prokázáno, že v bezpodílovém spoluvlastnictví účastníků byly věci uvedené v rozsudečném výroku I) v celkové hodnotě 2,611.135,- Kč, že ku dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníci zaplatili 797.386,- Kč na splátkách podle leasingové smlouvy uzavřené žalovaným jako podnikatelem na pronájem automobilu Mercedes Benz 208 D, který žalovaný po rozvodu manželství účastníků koupil, že žalovaný zaplatil společné dluhy účastníků ve výši 310.000,- Kč a že žalobkyně převzala od žalovaného 20.000,- Kč jako zálohu na vypořádání. Okolnosti, pro které by podíly účastníků na vypořádávaném bezpodílovém spoluvlastnictví měly být stanoveny v jiném než rovném poměru, soud nezjistil. Částku 797.386,- Kč zařadil soud k vypořádání s odůvodněním, že byla vynaložena ze společných prostředků na oddělený majetek žalovaného. Podle názoru soudu prvního stupně tomuto závěru nebrání skutečnost, že označený automobil získal žalovaný do vlastnictví až koupí po zániku bezpodílového spoluvlastnictví a rovněž ani okolnost, že jde o věc sloužící soukromému podnikání (tedy nikoli výkonu povolání) žalovaného. Ve vztahu k částce 20.000,- Kč uvedl, že tento obnos žalobkyně převzala od žalovaného, a proto jej zařadil k vypořádání.

V odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně žalovaný namítal, že leasingové splátky

zaplacené za trvání manželství účastníků byly nesprávně zařazeny do masy bezpodílového spoluvlastnictví. Nejednalo se o výdaj na oddělený majetek jednoho z manželů, splátky byly určeny na úhradu dlouhodobého nájmu automobilu žalovanému jako podnikateli. Částku 20.000,- Kč žalovaný zaplatil žalobkyni z vlastních prostředků jako zálohu na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví, proto ani ta neměla být zahrnuta k vypořádání jako součást bezpodílového spoluvlastnictví účastníků. Navíc vytkl, že soud prvního stupně překročil meze petitu žaloby, neboť žalobkyně se domáhala jen vypořádání hodnoty automobilu jako věci patřící do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků. Po právní stránce odkázal na ust. § 143 - § 151 občanského zákoníku ve znění před novelou zák. č. 91/1998 Sb.

Krajský soud napadený rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I) potvrdil, ve výroku II) změnil tak, že žalobkyni uložil, aby žalovanému zaplatila na úplné vypořádání všech nároků účastníků z jejich zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví částku 699.937,50 Kč, změnil jej ve výroku III) a dalších vedlejších výrociích; rozhodl rovněž o náhradě nákladů odvolacího řízení. Skutková zjištění soudu prvního stupně ohledně nemovitostí, movitých věcí a závazků, patřících do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků, shledal odvolací soud správnými. Řízení doplnil o důkaz smlouvou ze dne 8.3.1993, uzavřenou mezi žalovaným a P. a. s., leasingovou společností, o dlouhodobém nájmu automobilu Mercedes Benz 208 D. Jejím obsahem zjistil, že nájemce, tj. žalovaný, byl po řádném ukončení leasingové smlouvy sjednané na dobu 36 měsíců, oprávněn koupit předmět nájmu za dohodnutou zbytkovou cenu 123,- Kč s tím, že pokud sjednanou částku do 14 dnů od skončení doby leasingu nezaplatí, jeho právo na koupi předmětu nájmu zaniká. Odvolací soud vzal za základ pro své rozhodnutí zjištění skutkového stavu soudem prvního stupně doplněná o zjištění obsahu leasingové smlouvy odvolacím soudem se závěrem, že automobil Mercedes Benz 208 D byl ku dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků ve vlastnictví leasingové společnosti; teprve po dovršení doby leasingu, po zaplacení dohodnutých splátek a zůstatkové ceny, to vše po rozvodu manželství účastníků, získal žalovaný kupní smlouvou ze dne 31.3.1996 automobil do vlastnictví. Měl-li žalovaný za trvání manželství účastníků automobil jen v nájmu podle leasingové smlouvy a vlastníkem automobilu byla leasingová společnost, pak částky zaplacené za manželství účastníků nelze považovat za prostředky vynaložené na oddělený majetek žalovaného a nelze je zařadit k vypořádání. V této souvislosti odkázal na ust. § 143 a násl. občanského zákoníku před novelou provedenou zák. č. 91/1998 Sb. a na ust. § 489 obch. zák. a násl. upravující smlouvu o koupi najaté věci. Podstatnými náležitostmi této smlouvy je podle odvolacího soudu dohoda o právu nájemce koupit najatou věc, určení věci, které se právo týká, určení doby, kdy nájemce může své právo vykonat; dohoda o kupní ceně jí však není. K převodu vlastnictví věci, která byla předmětem leasingu, na nájemce bylo zapotřebí jednostranného úkonu nájemce způsobilého vyvolat vznik kupní smlouvy a současně povinnost zaplatit kupní cenu. Tak se stalo po zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků. Částku 20.000,- Kč soud prvního stupně zařadil k vypořádání v rámci bezpodílového spoluvlastnictví, aniž byla vyvrácena správnost mezi účastníky posléze nesporné skutečnosti, že tento obnos žalovaný předal žalobkyni z vlastních prostředků jako zálohu na vypořádání. Odvolací soud neshledal důvod ani k zařazení této částky k vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. V důsledku uvedených závěrů nově propočítal celkovou hodnotu vypořádávaného bezpodílového spoluvlastnictví, podílů účastníků a výši částky, kterou je žalobkyně povinna zaplatit žalovanému na vyrovnání. Rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I) potvrdil, ve výroku II) změnil a rovněž jej změnil ve vedlejších výrociích, jak bylo již výše uvedeno. Ve vztahu k námitce žalovaného co do překročení meze žalobního petitu odkázal na ust. § 153 ods. 2 o.s.ř. (§ 150 obč. zák.) se závěrem, že se zřetelem k povaze řízení o vypořádání

bezpodílového spoluvlastnictví není důvodná.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Argumentaci odvolacího soudu, že leasingová smlouva není smlouvou kupní a že není možné částky, které byly za manželství účastníků vynaloženy na leasing motorového vozidla, zahrnout do masy bezpodílového spoluvlastnictví účastníků, nepovažuje za správnou. Poukázala na ust. § 149 odst. 2 a § 143 obč. zák. a vyslovila názor, že částka 797.386,- Kč, vynaložená ze společných prostředků na leasingové splátky za manželství účastníků, byla vynaložena na majetek žalovaného a měla být při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví zohledněna. Opačný závěr by byl v rozporu s dobrými mravy. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný považuje dovolání žalobkyně za zjevně nedůvodné. Navrhl, aby dovolací soud je odmítl, případně je zamítl, neboť rozhodnutí odvolacího soudu je správné. Upozornil, že žalobkyně v žalobě zahrнула do bezpodílového spoluvlastnictví i automobil Mercedes Benz 208 D, soud prvního stupně však provedl vypořádání zaplacených leasingových splátek, aniž žalobkyně takové vypořádání požadovala. Leasingové splátky nelze podle žalovaného považovat za splátky kupní ceny za automobil, neboť zahrnují i náklady m. j. na havarijní a zákonné pojištění vozidla, úročení ve prospěch leasingové společnosti, proto je nelze jako celek započítat k vypořádání.

Dovolací soud přezkoumal rozsudek odvolacího soudu a shledal, že dovolání nelze upřít důvodnost, byť z jiných důvodů, než žalobkyní výslovně uvedených.

Nesprávným právním posouzením věci se rozumí omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, po případě ze správně zjištěných skutečností dovodil nesprávný právní závěr. Se zřetelem k datu zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků 30.11.1995 bylo třeba na posuzovanou věc aplikovat ustanovení občanského zákoníku ve znění před novelou provedenou zák. č. 91/1998 Sb. Soudy obou stupňů právní věc účastníků posuzovaly podle zák. č. 40/1964 Sb. ve znění před novelou zák. č. 91/1998 Sb., dospěly však k rozdílným závěrům v otázce vlastnictví věci, která byla předmětem smlouvy žalovaného s leasingovou společností ve smyslu ust. § 489 obch. zák., s důsledky pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví účastníků.

Podle zjištění skutkového stavu, z něž odvolací soud při rozhodování vycházel, žalovaný uzavřel dne 8.3.1993 s P. a.s. smlouvu označenou jako smlouva leasingová podle ust. § 489 a násl. obchod. zák. Jí leasingová společnost jako pronajímatel přenechala žalovanému jako nájemci k užívání na dobu 36 měsíců automobil Mercedes Benz 208 D za úplatu 17.582,- Kč měsíčně včetně DPH. Zároveň bylo ujednáno, že po řádném ukončení leasingové smlouvy je nájemce oprávněn koupit předmět leasingu za zůstatkovou cenu 123,- Kč, za předpokladu včasného zaplacení dohodnuté částky. Výklad takto formulovaného smluvního ujednání opravňuje závěr, že uzavření kupní smlouvy ohledně předmětu leasingu bylo možné až po řádném ukončení leasingové smlouvy, tedy po uplynutí doby jejího trvání (§ 489 odst. 1 obch. zák.) a po zaplacení všech dohodnutých splátek. Ujednání o zaplacení zbytkové ceny ve stanovené lhůtě po skončení leasingu je právně významné nejen z hlediska případných důsledků pro nájemce na právo koupě předmětu leasingu, ale i z hlediska vzniku kupní smlouvy.

Zaplacením dohodnuté částky ve smyslu ujednání obsaženého ve smlouvě žalovaný projevil se zřetelem ke všem okolnostem případu nezpochybnitelnou vůli k uzavření kupní smlouvy s leasingovou společností ohledně předmětu nájmu za sjednanou cenu. Teprve tímto úkonem žalovaného vznikl vztah jako při kupní smlouvě, na žalovaného bylo převedeno vlastnické právo k označené movité věci ve smyslu ust. § 493 odst. 1 věta první obch. zák. a to dnem 31.3.1996. Právní závěr odvolacího soudu, že automobil Mercedes Benz 208 D nebyl v bezpodílovém spoluvlastnictví účastníků, je tedy správný.

Pokud jde o leasingovou smlouvu, pak ve spojení s ust. § 489 obch. zák. a násl. jsou tyto smlouvy v oblasti obchodních styků často užívány formou financování podnikatelské činnosti. Podstatou leasingové smlouvy bývá pronájem konkrétní věci na předem stanovené období a za dohodnuté splátky, přičemž součástí smlouvy bývá i ujednání o možnosti koupi pronajaté věci. Finanční leasing dlouhodobě a za úplatu převádí nejen veškerá užívací práva k předmětu leasingu na nájemce, ale i povinnosti spojené s péčí o předmět leasingu a rizika s užíváním věci v rozsahu stanoveném smlouvou. Pro posouzení obsahu smluvního ujednání o nákladech spojených s leasingem je proto nezbytné zjištění obsahu leasingové smlouvy a to nejen v části upravující vztahy mezi konkrétními účastníky, ale i v části všeobecných smluvních podmínek leasingu, poskytovaného leasingovou společností. Podle bodu V) jsou tyto všeobecné smluvní podmínky nedílnou součástí smlouvy. Odvolací soud při jednání dne 27.8.2001 provedl důkaz přečtením leasingové smlouvy, není však zřejmé, zda se tak stalo i ve vztahu ke všeobecným podmínkám, které jsou součástí smlouvy. Případná zjištění z těchto podmínek, m. j. ve vztahu k povinnosti nájemce platit náklady spojené s pořízením a provozem automobilu, k povinnosti zajistit veškerou údržbu a obvyklé opravy a povinnosti snášet riziko poškození, ztráty nebo zničení, nebyla v odůvodnění napadeného rozsudku zmíněna a zhodnocena, ač jsou pro posouzení obsahu leasingové smlouvy významná. Bez povšimnutí přitom nelze ponechat, že leasingovou smlouvu uzavřel žalovaný jako podnikatel působící v oboru autodopravy na základě živnostenského oprávnění.